

SERİ **B** CİLT **33**

SAYI **2** **1983**

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ DERGİSİ

REVIEW OF THE FACULTY OF FORESTRY,
UNIVERSITY OF ISTANBUL

ZEITSCHRIFT DER FORSTLICHEN FAKULTÄT
DER UNIVERSITÄT ISTANBUL

REVUE DE LA FACULTÉ FORESTIÈRE
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

TÜRKİYE ORMANCILIĞINDA DOĞAL GENÇLEŞTİRME ÇALIŞMALARININ GENEL DURUMU ¹

Yazan : Prof. Dr. İbrahim ATAY ²

Türkiye Tabiatını Koruma Derneği İstanbul şubesinin İstanbul'da tertiplediği TÜRKİYE ORMANCILIĞININ GENEL DURUMU» adlı seminerine benim de bir tebliğ ile katılmam Sayın Başkanca rica edilince, Dekanlık yazısı ekinde gönderilen seminer konuları ve dispozisyon listesini tetkik ettim; silvikültürün sadece «Fidanlık ve Ağaçlandırma» konularına yer verildiğini gördüm. Bu konularda bilim dalmızca zaten bir tebliğ Sayın Prof. Dr. Ürgenç ve Doç. Dr. Boydak tarafından hazırlanmakta bulunduğu için, listede yeri olmamasına rağmen, Türkiye ormancılığında arz ettiği öneme binaen, seminer adına sadık kalarak ve diğer konulara tanınan dispozisyon'a mümkün mertebeye uyarak, örneğin a) tarihçe, b) ne yapılmıştır, c) ne yapılmalıdır, çevresini aşmadan, doğal gençleştirme konusunu kısa özet olarak işlemeye çalıştım. Çok sınırlı bir süre içinde slide'li olarak takdim etme durumunda olduğum bu tebliği ihtiva ettiği fikirler etrafında gereğince açmak literatür listesindeki eserlere müracaat halinde kolaylıkla mümkün olacaktır.

a) Tarihçe

Seminer teması ormancılığımızın 1937 den bu yana gelişmelerini öngördüğüne göre, denebilirki, o tarihten bu yana devamlı olarak gelişme kaydeden Türkiye ormancılığı içinde silvikültür'ün Fidanlık - Ağaçlandırma konuları tatminkar bir gelişme kaydederken, Doğal Gençleştirme ve Orman Bakımı konuları maalesef ihmal edilmiştir. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Önde gelen sebeplerden biri orman amenajman planlarıdır. Bilindiği gibi, Türkiye'de amenajman planlarının yaş sınıfları metoduna göre düzenlenmeye başladığı 1960 lı yıllara kadar ağaç türü ve meşcere kuruluş özelliği ne olursa olsun bütün ormanlarda tek tip bir uygulama ile seçme kesimleri yapılmıştır. Bir başka deyimle planlar çap sınıfları metoduna göre düzenlenmiştir. Bilnetice, meşcere de bidayette bir seçme kuruluşunun bulunup bulunmadığına bakılmadan, türlerin biyolojik özellikleri (gölge, yarı gölge veya ışık ağacı) dikkate alınmadan, her türde ve her yerde seçme işletmesi uygulanmıştır. Bu durum sadece birçok normal koruları süratle degrede orman samalarına katmakla kalmamış, Türk ormancısını uzun yıllar tabii tensil (Doğal Gençleştirme) fikrinden uzak tutmuştur. Zira gene bilindiği üzere seçme kesimleri menfi seleksiyona göre yapılan en kötü uygulamasında bile, sahayı tamamen boş bırakmaz, geride kalite ve kantite itibarı ile yetersiz bile olsa, silvikültürçüyü tatmin etmese de, orman yerinde duruyormuş

¹ Türkiye Tabiatını Koruma Derneği İstanbul şubesinin 13.1.1983 günü İ.Ü. Orman Fakültesi'ndeki Seminerine Tebliğ olarak sunulmuştur.

² İ.Ü. Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Silvikültür Anabilim Dalı Başkanı.

intibamı verir. Bir başka deyimle ormancının teknik hataları çok vurucu şekilde göze çarpmaz, çarpmamıştır. Ancak yaş sınıfları metoduna göre planlanmış amenajman planları ormancıyı maktalı kesimlere yöneltince, kesim yapılan yerde yeni generasyonun sahaya getirilip getirilemediği, bir başka deyimle gençleştirmede başarı ve başarısızlık açık olarak görülür hâle gelmiş ve konumuzun önemi anlaşıl-maya başlamıştır. Bilimsel yöndeki bu yavaş tekamül idari yönden de kendisini göstermiş, Türkiye'de orman teşkilatının kuruluşundan itibaren uzun yıllar, Doğal Gençleştirme hizmetlerinden sorumlu merkezde bir birim kurulmamıştır. Ancak 1972 yılında «Silvikültür Şubesi» 1981 yılında da «Silvikültür Dairesi» kurulmuştur.

b) Ne Yapılmıştır?

Orman Amenajman planlarında gençleştirmeye ayrılan alanlardan doğal gençleştirmeye alınanlara ait program, uygulama ve gerçekleşme değerleri aşağıda gösterilmiştir. Ancak önemle belirtelimki, doğal gençleştirme doneleri ancak 1973 yılından itibaren toplanabildiğinden tabloda bu tarihten önceki yıllar gösterilememiştir. Ayrıca tabloda gösterilen sahaların tamamında başarı sağlandığı da söylenemez. Bunun nedenleri, aşağıda «ne yapılmalı?» başlığı altında verilmiş olacaktır.

Yıllar	P r o g r a m			U y g u l a m a			Gerçekleşme %
	Saha ha	Ödenek 1000 TL	TL/ha	Saha ha	Ödenek 1000 TL	TL/ha	
1973—1977	133699	158911	1188	98006	130911	1366	73
1978	38700	140000	3617	17482	74085	4238	45
1979	47000	297250	6324	12920	135633	10.498	27
1980	36000	340000	9444	15482	155043	10.008	43
1981	22600	358940	15882	23139	329385	14.235	102
1982	24975	496300	19871	—	—	—	—

c) Ne Yapılmalıdır?

Doğal gençleştirme çalışmalarının şumullenmesi ve başarılı olması için aşağıdaki hususlar üzerinde durulması ve gereğinin yapılması yerinde olacaktır.

1. Planın Gençleştirme periyodu içerisinde gençleştirilmesini öngördüğü saha-lar öncelikle suni gençleştirme objesimidir? tabii gençleştirme objesimidir? İsabetle-oir ayırma tâbi tutulmalıdır.

Sahada kapalılık ve sıklık ileri derecede bozulmuş, önemli derecede yabancı di-ri örtü istilası başlamış, maktayı yeterince tohumlayacak ve siperleyecek yaşlı meş-cere fertleri yoksa böyle yerlerde doğal gençleştirmede ısrar edilemeyeceği gibi, el-de imkân var diye, doğal gençleştirmenin şartlarının mevcut olduğu normal koru ormanı meşcerelerini geniş maktalar halinde traşlayıp dikim yoluyla (sunî genç-leştirme) gençleştirmek de caiz değildir. Zira Türkiye'de halen orman alanı olarak bilinen yerlerin yarısından fazlası Ağaçalandırma hizmeti beklerken bu imkanı ön-celikle oralarda kullanmak gerekir.

2. Doğal olarak gençleştirilebilecek sahalarda, meşcerelerin ağaç türünde, kuruluş özelliklerine en uygun gençleştirme metodu seçilmeli, tekniğine titizlikle riayet edilerek uygulanmalıdır. Bilindiği gibi ağaç türlerinin dona ve kuraklığa karşı hassasiyeti (duyarlılığı), tohumunun ağır veya hafif ve uçma kabiliyetinde olup olmaması, meşcerelerin saf bir tabakalı veya karışık çok tabakalı oluşu, ışık ağacı gölge ağacı özelliğinin yarattığı farklılıklar metod seçiminde çok önemlidir. Örneğin: ağır tohumlu oldukları için tohumunu ancak altına dökene, tohumları uçma kabiliyetinde olmayan, aynı zamanda genç fidelikleri dondan ve kuraklıktan zarar gören Meşe ve Kayın meşcerelerinin doğal gençleştirilmesi için siper vaziyetinin esas olduğu gençleştirme metodları (tercihen Büyük Saha Siper Gençleştirme metodu) şart iken, Çamları (Fıstıkçamı hariç) Traşlama vaziyetinin esas olduğu metodlarla da gençleştirilebiliriz. Karışık meşcerelerde, işletme amacına uygun karışımı devam ettirebilmek için, karışıklığa giren türlerin karşılıklı büyüme ilişkilerini gözönünde tutan Bavyera metodlarından birini (örneğin etekşeridi grup usulü gibi) uygulamak gerekir.

3. Uygulamaya geçilirken gençleştirme sahalarının hertürlü koruma tedbirini gerçekleştirecek olanaklar peşinen temin edilmelidir. Korunması müemmen olmayan sahalarda gençleştirme çalışması özentiden ileri geçemez. Örneğin içinde devamlı surette keçi sürülerinin dolaştığı maktalara ne gençliği getirmek mümkündür ne de gelmiş gençliği ayakta tutmak mümkündür. Sahalar tel örgü içine alınmalı, bekçilerle korunmalıdır.

4. Keza, çeşitli nedenlerle şu veya bu ölçüde doğal gençleştirmede başarısızlıkla karşılaşılırsa, suni gençleştirme ile derhal başarısızlığı giderebilmek için, yöre şartlarına ve işletme amacına uygun türlerin yeter sayıda ve nitelikte fidanlarını elde bulunduracak önlemler peşinen alınmalıdır. Başarısızlık ortaya çıktıktan sonra tedbir düşünmek çeşitli sakıncalar taşır. Tamamlamanın tekniğine aykırı düşer.

5. Seçilmiş gençleştirme metodunun uygulamasında başarılı olabilme bir başka deyimle sahaya gençliği arzu edilen sıklıkta getirebilme teknik elemanın (Bölge Şefinin) ormanını, yetiştirme muhiti koşullarını iyi tanınması, konunun bizzat sahibi uygulayıcısı olması ile mümkündür. Bu işi vurgulamaya çalıştığımız ciddiyette yapabilmesi içinde :

- a) Bölge Şefinin çalışma alanının küçültülmesi,
- b) Halen meşgul olduğu ve çoğu teknik olmayan iş çeşidinin azaltılması,
- c) Görevde mümkün mertebe süreklilik (istikrar) sağlama gibi idari tedbirlerin alınmasında yarar vardır.

K A Y N A K L A R

ANONYMOUS, 1982. *Ormancılık özel ihtisas komisyonu Ağaçlandırma - Silvikültür Tâli Komisyonu'nun raporu (V. Beş Yıllık plan için).*

ATAY, İ., 1978. *Türkiye'de tabii gençleştirmenin önemi, şartları ve bazı öneriler. I.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 28, Sayı 1.*

- ATAY, İ., 1971. Tabii gençleştirmenin başarılı veya başarısız oluşuna etki yapan en önemli faktörler üzerinde açıklamalar. *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 21, Sayı 2.*
- ATAY, İ., 1981. Orman işletmeciliğimizde tabii tensilin yeri. *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi Seri B, Cilt 31, Sayı 1.*
- ODABAŞI, T., 1978. Yaş sınıfları Amenajman yöntemi, doğal gençleştirme ve silvikültür planı. *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 28, Sayı 1.*
- PAMAY, B., 1966. Türkiye'de yaş sınıfları metodunun uygulanmasından doğan gençleştirme problemleri (Silvikültürel planlama) *Fakülteler Matbaası, İstanbul.*
- SAATÇIOĞLU, F., 1968. Türkiye ormanlarında tatbik edilecek tabii gençleştirme metodları ve kritiği (Orman Mühendisliği III. Teknik Kongresi).
- SAATÇIOĞLU, F., 1979. Silvikültür II (Silvikültürün Tekniği) *İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınlarından No. 172, ikinci baskı.*